τική επιστήμη τού συνειδέναι, παραπέμπει πίσω προς την υπερβατολογική επιστήμη της καθαρής υποκειμενικότητας. Αυτή αποτελεί την πραγμάτωση της ιδέας για μια φαινομενολογία ως επιστημονική Φιλοσοφία. Αντίστροφα, η υπερβατολογική επιστήμη τού συνειδέναι παρέχει πρωτίστως την πλήρη επισκόπηση της ουσίας της καθαρής Ψυχολογίας, της θεμελιακής λειτουργίας της και των συνθηκών δυνατότητάς της.

I. Η ιδέα περί μιας καθαρής Ψυχολογίας

Όλα τα βιώματα στα οποία σχετιζόμαστε άμεσα με αντικείμενα (εμπειρία, σκέψη, επιθυμία, αξιολόγηση) αφήνουν τη δυνατότητα για μια στροφή του βλέμματός μας πάνω τους, μέσω της οποίας γίνονται αντικείμενα αυτά τα ίδια. Οι διάφοροι συνειδησιακοί τρόποι αποκαλύπτονται ως εκείνο μέσα στο οποίο όλα αυτά με τα

εδώ σε αυτό το πρώτο μέρος που γράφτηκε από τον Χάιντεγκερ δεν περιέχεται καμία υπερβατολογική φαινομενολογική ανάλυση, παρά μόνο μια φαινομενολογία «με ένα κατώτερο και ακόμα όχι αυθεντικό νόημα» (270.39), δηλαδή μια καθαρή Ψυχολογία και όχι μια υπερβατολογική φαινομενολογία. Πολύ σημαντικό είναι να ακολουθήσει κανείς βήμα-βήμα τα *marginalia* του Χάιντεγκερ στο τμήμα που συνέγραψε ο Χούσερλ για την παρούσα δεύτερη εκδοχή, δηλαδή στις σελίδες που του έδωσε ο ίδιος ο Χούσερλ (271-277), για να αντιληφθεί πώς φτάνει τελικά εδώ, στο δικό του τμήμα, στην τελευταία φράση του μετά την άστοχη σύζευξη «...το ίδιο το [καθαρά] ψυχικό και το *εντός αυτού* αυτο-συγκροτούμενο ον (κόσμος)» (βλέπε σχετικά σημείωση 60*). Μια ολοκάθαρη αποσυσχέτιση της καθαρής ή φαινομενολογικής Ψυχολογίας (ακόμα και ως ειδητικής) από την υπερβατολογική φαινομενολογία και του ψυχολογικά καθαρού *ego* από την υπερβατολογική υποκειμενικότητα έχουμε και στην τέταρτη εκδοχή (290.36-291.9). Η απερίφραστη δήλωση του Χούσερλ εδώ, ότι «η συνειδησιακή υποκειμενικότητα, που ως ψυχική αποτελεί το θέμα της φαινομενολογικής Ψυχολογίας, δεν μπορεί να είναι εκείνη στην οποία οφείλουμε να φτάσουμε τελικά επερωτώντας υπερβατολογικά» (291.7-9), δεν πρέπει να αφήνει αμφιβολίες (αν και δεν αρκεί από μόνη της για την πλήρη διαλεύκανση των διαφορών).

οποία σχετιζόμαστε δεικνύονται αφ' εαυτών [sich zeigt], «εμφανίζονται». Γι' αυτό τα βιώματα ονομάζονται πλέον φαινόμενα [Phänomene]. Η αναστροφή του βλέμματος πάνω τους, η εμπειρία και ο προσδιορισμός των βιωμάτων καθαρά ως τέτοιων συνιστούν τη φαινομενολογική στάση. Σε [**258**] αυτόν τον τρόπο τού ομιλείν η έκφραση «φαινομενολογική» χρησιμοποιείται ακόμα με ένα προκαταρκτικό νόημα. Με την αναστροφή του βλέμματος πάνω στα φαινόμενα εγκαινιάζεται ένα καθολικό καθήκον: η συστηματική διερεύνηση της πολλαπλότητας των βιωμάτων, των τυπικών τους μορφών, βαθμίδων και συναφειών από βαθμίδες [Stufenzusammenhänge] και η κατανόησή τους ως αυτόνομων [in sich geschlossenes] ολοτήτων. Στραμμένοι προς τα βιώματα κάνουμε αντικείμενό [μας] τους τρόπους εκδήλωσης της «ψυχής», το καθαρά ψυχικό. Ονομάζεται «καθαρά ψυχικό», επειδή ενόσω κοιτάζουμε τα βιώματα ως τέτοια, παραβλέπονται όλες οι άλλες[47*] ψυχικές λειτουργίες που έχουν να κάνουν με την οργάνωση της [έμβιας] σωματικότητας [Leiblichkeit]· δηλαδή παραβλέπεται το ψυχο-φυσικό. Αυτή που ονομάσαμε «φαινομενολογική στάση» παρέχει την πρόσβαση στο καθαρά ψυχικό και καθιστά δυνατή τη θεματική έρευνά του με το νόημα μιας καθαρής Ψυχολογίας. Για την αποσαφήνιση του τι εννοείται με την ιδέα περί μιας καθαρής Ψυχολογίας απαιτείται η απάντηση τριών ερωτημάτων:

1. Τι προσιδιάζει στο αντικείμενο της καθαρής Ψυχολογίας;
2. Ποιος είναι ο τρόπος πρόσβασης και ο τρόπος πραγμάτευσης που αυτό το ίδιο το αντικείμενο απαιτεί χάριν της προσίδιας σύστασής του;
3. Ποια είναι η θεμελιακή λειτουργία της καθαρής Ψυχολογίας;

47* Στο *B*1, ακριβώς πριν από το «seelischen» ανοίγει μια ορθογώνια αγκύλη η οποία δεν κλείνει κάπου.

Σ. Πιθανότατα ο Χούσερλ δεν έμεινε ικανοποιημένος από τον τρόπο με τον οποίο περιγράφει ο Χάιντεγκερ τη μέθοδο που εξασφαλίζει τη θέαση του καθαρά ψυχικού, δηλαδή από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται εδώ η ψυχολογική αναγωγή. Σύγκ. 248.35-249.2, 243.25-37.

1. Το αντικείμενο της καθαρής Ψυχολογίας

Με ποιο τρόπο χαρακτηρίζεται γενικά ως τέτοιο το ον που τρέπεται σε αντικείμενο με τη φαινομενολογική στροφή του βλέμματος; Σε όλα τα καθαρά ψυχικά βιώματα (στην αντίληψη τινός, στην ανάμνηση τινός, στη φαντασία τινός, στη χαρά για κάτι, στην κρίση για κάτι, στην επιθυμία για κάτι, στην ελπίδα για κάτι, κ.ο.κ.) υφίσταται εκ συστάσεως ένα κατευθύνεσθαι-προς... Τα βιώματα είναι *αποβλεπτικά*. Τούτο το αφ'-εαυτού-σχετίζεσθαι-με... δεν προσαρτάται στο ψυχικό ως κάτι μεταγενέστερο και όλως περιστασιακό, ως μια συμπτωματική σχέση, ακριβώς σαν να ήταν δυνατό να είναι τα βιώματα αυτό που είναι και χωρίς την αποβλεπτική σχέση. Αλλά μάλλον με την αποβλεπτικότητα των βιωμάτων δηλώνεται η ουσιακή δομή του καθαρά ψυχικού. Η ολότητα μιας συνάφειας βιωμάτων, ενός ψυχικού βίου, υπάρχει εκάστοτε με την έννοια ενός εαυτού (ενός εγώ), ο οποίος ως τέτοιος ζει γεγονικά σε κοινότητα με άλλους. Το καθαρά ψυχικό γίνεται προσβάσιμο τόσο στην εμπειρία του εαυτού **[259]** όσο και στη διυποκειμενική εμπειρία των ξένων ψυχικών βίων.

Το καθένα από τα βιώματα που καθίστανται πρόδηλα [sich bekundenden] στην εμπειρία του εαυτού, διαθέτει πρωτίστως τη δική του ιδιάζουσα ουσιακή μορφή, καθώς και τους δυνατούς τρόπους ετεροιώσεων που του προσιδιάζουν. Η αντίληψη, για παράδειγμα, ενός κύβου (κατ)έχει αυτό το ίδιο το *ένα* πράγμα μέσα στο πρωταρχικά αδράχνον βλέμμα. Εντούτοις, σε ό,τι έχει να κάνει με αυτήν την ίδια ως βίωμα, αυτή η αντίληψη δεν είναι ένα απλό κενό να-εκεί-κατέχειν [Da-haben][48*]

48* Σ. Το ότι η αντίληψη δεν είναι ένα απλό κενό «να-εκεί-κατέχειν» (*Da-haben*) δίνεται ως επεξήγηση αυτού που είπε πριν (259.5), ότι δηλαδή η αντίληψη «(κατ)έχει» (*hat*) αυτό το ίδιο (το) ένα πράγμα κ.λπ. Το νόημα αυτής της διαφοροποίησης είναι το εξής: η αντίληψη "κατέχει" το αντικείμενό της, όμως το αντικείμενο δεν βρίσκεται μέσα στην αντίληψη με καμία

του πράγματος. Αλλά μάλλον το πράγμα ίσταται-εκεί [stellt sich... dar] στην αντίληψη μέσω πολλαπλών «εμφανισιακών τρόπων». Η συνάφειά τους, η οποία συγκροτεί άμεσα την αντίληψη, διαθέτει τη δική της ιδιάζουσα τυπολογία αλλά και μια

τοπολογική έννοια, το αντικείμενο της αντίληψης δεν μπορεί να βρεθεί μέσα στην αντίληψη με μια ανατομική ή κάποιου άλλου φυσιοκρατικού τύπου έρευνα· ή ό,τι μπορεί να βρεθεί ως κατεχόμενο στην αντίληψη με έναν τέτοιο τρόπο, π.χ., διεγερμένα κύτταρα από φυσιολογικο-ψυχολογική άποψη, ή ενεργεία προσφερόμενες όψεις-πραγμάτων από καθαρά ψυχική άποψη, *δεν* είναι *το αντικείμενο* της αντίληψης. Είτε υιοθετήσουμε μια φυσιολογικο-ψυχολογική ανάλυση και σταθούμε στα ερεθισμένα κύτταρα των αισθητηρίων οργάνων ή των νεύρων και του εγκεφάλου, είτε υιοθετήσουμε μια καθαρά ψυχική ανάλυση και σταθούμε στις ενεργεία προσφερόμενες όψεις των πραγμάτων, το μόνο που θα έχουμε καταφέρει θα είναι να μιλάμε για ερεθισμούς και για όψεις των πραγμάτων στις οποίες θα μπορούσαμε να αντιστοιχίσουμε τους εν λόγω ερεθισμούς στην καλύτερη περίπτωση. Το ψιλό (*bloß*) εδώ σημαίνει *όχι εποπτικό*, όχι αποβλεπτικά *εμφανισμένο ως κάτι* με νόημα. Αλλά εδώ ακόμα δεν έχουμε αναλύσει κάτι σαν την αντίληψη με την αυθεντική φαινομενολογική έννοια, αφού δεν έχουμε ακόμα καταφέρει να φέρουμε μέσα στο πεδίο των αναλύσεών μας κάτι σαν το πραγματικά εμφανιζόμενο αντικείμενο της αντιληπτικής απόβλεψης. Τα πραγματικώς εμφανιζόμενα αντικείμενα δεν περιέχονται στην αντίληψη όπως τα σπίρτα στο σπιρτόκουτο ή όπως τα πράγματα μέσα στην τσέπη μας (*Hua* VII 110-1). Αυτό το όχι-να-εκεί-κατέχειν ο Χούσερλ το λέει και όχι *bloß Haben*. Το εντός-της-συνείδησης που, π.χ., η αντίληψη συνιστά, λέει ο Χούσερλ, αποτελεί «ένα όλως ιδιότυπο "εκεί-μέσα-είναι". Πιο συγκεκριμένα, δεν είναι-εκεί-μέσα ως εμμενώς πραγματικό (*reelles*) συστατικό μέρος, αλλά ως αποβλεπτικό [κάτι], ως εμφανιζόμενο ιδεατώς-εκεί-μέσα-είναι» (*CM* 80 [ελλην. μετ.: 66, ελαφρά τροποποιημένη]). Ο ίδιος προτείνει τη φαινομενολογική Ψυχολογία για να ξεπεραστεί η τυφλότητα, όπως λέει, της παραδοσιακής «Ψυχολογίας των [σκέτων αισθητηριακών] δεδομένων (*Datenpsychologie*) έναντι του *αποβλεπτικού* εκεί-μέσα-είναι [*Darinnensein*] ή του έχω-κάτι-κατά-νου [*etwas-im-Sinne-haben*], όπως το ονομάζουμε στη γλώσσα» (*Krisis* 245, η έμφαση δική μου). Αυτό το ιδεατώς-εκεί-μέσα-είναι, το οποίο ονομάζει το *συμβάν της αποβλεπτικής –υπερβατικής σε σχέση με τον υποκειμενικό ρου των βιωμάτων– εμφάνισης του σύστοιχου μιας αποβλεπτικής συμπεριφοράς*,

ιδιάζουσα αντιπροσωπευτική κίνηση στην εξέλιξή της. Οι εμφανισιακοί τρόποι του ίδιου πράγματος στην ανάμνηση είναι ταυτόσημοι κι ωστόσο ετεροιωμένοι αναμνησιακά. Επιπλέον διαφαίνονται διαφορές και διαβαθμίσεις στη σαφήνεια, στο σχετικά καθορισμένο ή ακαθόριστο του αδράγματος, στη χρονική προοπτική, στην προσοχή, κ.ο.κ. Έτσι, για παράδειγμα, όταν κρίνουμε, το κρισιακό περιεχόμενο είναι στη συνείδηση κάποτε με ενάργεια και κάποτε χωρίς ενάργεια. Από την άλλη, το χωρίς ενάργεια κρίνειν μπορεί να εμφανίστηκε ως απλή έμπνευση ή μπορεί να διαμορφώθηκε βαθμηδόν. Αντίστοιχα, τα βιώματα της επιθυμίας και της αξιολόγησης είναι πάντοτε ενότητες από συγκαλυμμένους στηρίζοντες «εμφανισιακούς τρόπους». Ωστόσο, στα βιώματα με αυτή την έννοια το βιούμενο δεν εμφανίζεται απλά ως ταυτόσημο και διαφορετικό, ατομικό ή καθολικό, ως ον ή μη ον, ως δυνατό και πραγματικό ον, ως χρήσιμο, ωραίο, καλό αλλά *αληθεύει* [bewärt sich] ως αληθές ή αναληθές, γνήσιο [echtes][49*] ή μη γνήσιο. Όμως οι ουσιώδεις μορφές των μεμονωμένων βιωμάτων είναι ενσωματωμένες σε μια τυπολογία δυνατών συνθέσεων και εξελίξεων

δεν φαίνεται να αποδίδεται πλήρως με το πενιχρό και μάλλον παραπλανητικό «*stellt sich... dar*» που θα πει ο Χάιντεγκερ αμέσως μετά (υπονοώντας πιθανά ένα κάτι που αντί-κειται παρ-ιστάμενο σε ένα βλέμμα ως *camera obscura*). Το συμβάν της αποβλεπτικής εμφάνισης σε ένα αποβλεπτικό βίωμα αποδίδεται ασφαλώς ακέραια με το «επαληθεύεται» ή «αληθεύει» (*es bewärt sich*) λίγες γραμμές πιο κάτω (259.26).

49* Σ. Εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με τη διαφορά μεταξύ γνήσιου και πλαστού στη συνήθη σημασία τους. Στη φαινομενολογία της δοτικότητας των αποβλεπτικών συστοίχων ενδιαφέρει εν προκειμένω το αν αυτό που αληθεύει σε μια απόβλεψη, δηλαδή αυτό που γίνεται σύστοιχο, είναι δοσμένο εποπτικά ή όχι, και μάλιστα αν είναι δοσμένο εποπτικά αυτό το ίδιο ή κάτι άλλο που μας παραπέμπει έμμεσα στο αντικείμενο της απόβλεψης. Στην έκτη *Λογική Έρευνα*, ο Χούσερλ χρησιμοποιεί τους όρους *eigengtlich* και *uneigentlich* (*LU* §§20, 62, 64), τους οποίους μεταφράζουμε ως «αυθεντικά» και «αναυθεντικά» αντίστοιχα.

μιας κλειστής ψυχικής συνάφειας. Αυτή [η συνάφεια], ως ολότητα διαθέτει την ουσιακή μορφή του ψυχικού βίου ενός μεμονωμένου εαυτού εν γένει. Τούτος [ο εαυτός] υπάρχει στη βάση των παραμόνιμων πεποιθήσεών του, αποφάσεών του, των συνηθειών [Gewohnheiten] του, των ιδιομορφιών του χαρακτήρα του. Και αυτή η ολότητα της εξιακότητας [Habitualität] του εαυτού υποδηλώνει πάλι ουσιακές μορφές της γένεσης, της εκάστοτε δυνατής ενεργητικότητάς [Aktivität] του, η οποία απ' την πλευρά της παραμένει αποθηκευμένη στις συνειρμικές συνάφειες, των οποίων η ειδική μορφή εκδήλωσης είναι ένα με εκείνη σε όλες τις αντιπροσωπευτικές σειρές μεταβολών [typische Wechselbezüge]. Γεγονικά ο εαυτός ζει εκάστοτε σε κοινότητα με άλλους. Τα κοινωνικά ενεργήματα (όταν απευθύνομαι στον άλλον, όταν συμφωνώ μαζί του, **[260]** όταν επιβάλλομαι στις επιθυμίες του, κ.ο.κ.) δεν διαθέτουν μόνο τη δική τους ιδιάζουσα μορφή, ως βιώματα ομαδικά, φυλετικά, σωματειακά και ομοσπονδιακά, αλλά διαθέτουν επίσης και μια τυπολογία στην εκδήλωσή τους, στην επενέργειά τους (δύναμη και αδυναμία), στην ακμή και την παρακμή τους (ιστορία).[50*] Αυτή η πέρα για πέρα εν εαυτή αποβλεπτικά δομημένη ολότητα του βίου των ατόμων μέσα στις δυνατές κοινότητες απαρτίζει το συνολικό πεδίο τού καθαρά ψυχικού. Μέσω ποιας οδού επιτελείται η ασφαλής πρόσβαση σε αυτήν την περιοχή, και ποιο είναι το είδος της σύμμετρης αποκάλυψής της;

2. Η μέθοδος της καθαρής Ψυχολογίας

Τα ουσιώδη συστατικά της μεθόδου καθορίζονται από τη θεμελιακή σύσταση και το είδος τού Είναι τού αντικειμένου. Αν το καθαρά ψυχικό είναι ουσιωδώς αποβλεπτικό και για πρώτη

50*. Αρχικά ο Χάιντεγκερ έγραφε μόνο «und ihrer Verlaufes» (και στην πορεία τους). Στο *B*1, όμως, άλλαξε το «Verlaufes» σε «Verfalls» και δίπλα στο περιθώριο έγραψε «(Geschihte)».

φορά προσβάσιμο στην εμπειρία του εαυτού ενός ατόμου, τότε η φαινομενολογική στροφή του βλέμματος πάνω στα βιώματα πρέπει να διενεργηθεί με τρόπο ώστε αυτά τα βιώματα να διαφανούν ακριβώς ως αποβλεπτικά και να αδραχτούν σύμφωνα με την τυπολογία τους. Η πρόσβαση σε αποβλεπτικές οντότητες σε συμφωνία με τη θεμελιακή σύστασή τους επιτελείται μέσω της οδού της φαινομενολογικής-ψυχολογικής *αναγωγής*. Ενώ παραμένουμε στην ανηγμένη στάση, διενεργείται η *ειδητική* ανάλυση του καθαρά ψυχικού, δηλαδή η έκθεση της ουσιώδους δομής του καθενός από τα ατομικά είδη βιωμάτων, καθώς επίσης και της δομής των συναφειών τους και των τρόπων εκδήλωσής τους. Εφόσον το ψυχικό μπορεί να γίνεται προσβάσιμο στην εμπειρία του εαυτού και στη διυποκειμενική εμπειρία, η αναγωγή υποδιαιρείται σε εγωλογική και διυποκειμενική.

(α) Η φαινομενολογική[51*] *αναγωγή*

Η αναστροφή του βλέμματος από την αντίληψη που δεν έχει τύχει αναστοχασμού, π.χ., από την αντίληψη ενός φυσικού πράγματος, προς αυτό το ίδιο το αντιλαμβάνεσθαι, παρουσιάζει την εξής ιδιοτυπία: η ροπή του αδράγματος, που έως πριν κατευθυνόταν

51* Στο *B*1, ο Χάιντεγκερ πρόσθεσε δίπλα στο «φαινομενολογική»: «-ψυχολογική».

Σ. Σημαντική, αν και μάλλον ανεκμετάλλευτη, είναι η παρατήρηση του Σήχαν (1997) ότι το 1925 ο Χάιντεγκερ ονόμαζε αυτήν την αναγωγή «το πρώτο στάδιο μέσα στη διαδικασία των φαινομενολογικών αναγωγών [στον πληθυντικό]» και εξειδικεύοντας περισσότερο τη χαρακτήριζε ως «η αποκαλούμενη υπερβατολογική αναγωγή» (τα σχετικά αποσπάσματα είναι από το *Prolegomena zur Geschichte des Zeitbegriffs*, *GA* 20, επ. Petra Jager, Vitorio Klostermann, 1979, σ. 137.)] (Το «δεύτερο» στάδιο εννοείται ότι είναι πάντα η *ειδητική* αναγωγή.) Ας λαμβάνεται αυτό υπόψιν, μαζί με όσα έχουμε ήδη πει για την αναγκαία *διάκριση* μεταξύ ψυχολογικής και υπερβατολογικής φαινομενολογικής αναγωγής, για την κατανόηση της σχέσης Χούσερλ – Χάιντεγκερ (τουλάχιστον σε ορισμένες από τις πτυχές της).

προς το πράγμα, *αναστρέφεται* από την προ αναστοχασμού αντίληψη για να κατευθυνθεί πάνω στο αντιλαμβάνεσθαι ως τέτοιο. Αυτή η οπισθοχώρηση (αναγωγή) της ροπής του αδράγματος που ξεκινά από την αντίληψη και η μετατόπισή [**261**] του στο αντιλαμβάνεσθαι, αλλάζει την αντίληψη τόσο λίγο, ώστε τελικά η αναγωγή καθιστά προσβάσιμη την αντίληψη ως τέτοια που είναι, δηλαδή ως αντίληψη *του* πράγματος. Βεβαίως το ίδιο το φυσικό πράγμα [Naturding] δεν είναι ποτέ ουσιωδώς δυνατό να αποτελέσει αντικείμενο ενός ψυχολογικού αναστοχασμού· εντούτοις αυτό διαφαίνεται στο [zeigt es sich für] βλέμμα που αναγάγει το αντιλαμβάνεσθαι, αφού αυτό το τελευταίο είναι ουσιωδώς αντίληψη *του* πράγματος. Το πράγμα ανήκει στην αντίληψη ως το αντιληπτό της. Η αποβλεπτική σχέση τού αντιλαμβάνεσθαι δεν αποτελεί βεβαίως μια ελεύθερη μετέωρη σχέση που κατευθύνεται στο κενό, αλλά αντίθετα, ως *intentio*, διαθέτει ένα *intentum* που της ανήκει ουσιωδώς. Ανεξάρτητα από το αν αυτό το ίδιο το αντιληπτό πράγμα[52*] στην αντίληψη παρευρίσκεται [vorhanden sein] ή όχι, το αποβλεπτικό εννοείν της αντίληψης κατευθύνεται, σύμφωνα με το ιδιάζον νόημα του αδράγματός της, προς όντα [που εκλαμβάνονται] ως σώματι [leibhaft] παρευρισκόμενα. Κάθε απατηλή αντίληψη το κάνει φανερό. Μόνον επειδή το αντι-

52* Αρχικά έγραφε «...το αντιληπτό πράγμα παρευρίσκεται αληθώς...», αλλά στο *B*1 το άλλαξε ο ίδιος ο Χάιντεγκερ.

Σ. Ας παρατηρήσουμε, εν συντομία, πως και το αντικείμενο της οφθαλμαπάτης δίδεται μέσα στην αλήθεια, δηλαδή αληθεύοντας αποβλεπτικά ως εκάστοτε-ήδη-εμφανισμένο-κάτι, και πριν και μετά τη διάγνωση της οφθαλμαπάτης αλλά με διαφορετικό τρόπο (*FTL* §§58-59). Όμως η φαινομενολογική ή καθαρή Ψυχολογία κινείται μέσα στο πεδίο των ψυχολογικών φαινομένων, απέχοντας μεθοδολογικά από το πρόβλημα της ενδόκοσμα υπερβατικής πραγματικότητας ή μη του εκάστοτε εμφανιζόμενου. Έτσι, χωρίς διευκρινίσεις, η απλή έκφραση «αληθώς» (*in Wahrheit*) δεν μπορεί εδώ να διακρίνει την παρεύρεση ενός όντος στη *Wahr-nehmung* (αληθο-ληψία) της αντίληψης και στη *Falsh-nehmung* (ψευδο-ληψία) της οφθαλμαπάτης.

λαμβάνεσθαι διαθέτει ουσιωδώς, ως αποβλεπτικό, το *intentum* του, μπορεί στη συνέχεια το αντιλαμβάνεσθαι να ετεροιώνεται σε μια πλάνη *αναφορικά* με κάτι. Με την επιτέλεση της αναγωγής γίνεται ολόπρωτα εμφανής η πλήρης αποβλεπτική σύσταση ενός βιώματος. Επειδή τώρα όλα τα καθαρά βιώματα και οι συνάφειές τους είναι δομημένα αποβλεπτικά, η αναγωγή εγγυάται την καθολική πρόσβαση στο καθαρά ψυχικό, δηλαδή στα *φαινόμενα*. Ως εκ τούτου, η αναγωγή ονομάζεται φαινομενολογική. Όμως, αυτό που καθίσταται πρωτίστως προσβάσιμο με την επιτέλεση της φαινομενολογικής αναγωγής είναι το καθαρά ψυχικό ως μια *γεγονικά* ανεπανάληπτη βιωματική συνάφεια της *εκάστοτε* στιγμής ενός εαυτού. Έγινε, όμως, τώρα δυνατή μια αυθεντικά επιστημονική, δηλαδή αντικειμενικά ισχύουσα, γνώση του ψυχικού πέρα από το περιγραφικό χαρακτηριστικό αυτού του εκάστοτε ανεπανάληπτου ρεύματος βιωμάτων;

(β) Η ειδητική ανάλυση

Αν η αποβλεπτικότητα αποτελεί τη βασική δομή όλων των καθαρών βιωμάτων, αλλά διαφέρει από γένος σε γένος βιωμάτων, τότε ανακύπτει ως δυνατό και αναγκαίο καθήκον η έκθεση αυτού που ανήκει, για παράδειγμα, σε μια αντίληψη εν γένει ή σε μια επιθυμία εν γένει, σύμφωνα πάντα με την πλήρη σύσταση της αποβλεπτικής δομής τους. Συνεπώς, [**262**] η στάση της αναγωγής στο καθαρά ψυχικό, το οποίο δίδεται πρωτίστως ως ατομικά γεγονική συνάφεια βιωμάτων, πρέπει να παραβλέψει κάθε ψυχική γεγονότητα. Αυτή [η γεγονότητα] εξυπηρετεί μόνον ως υπόδειγμα, ως βάση για την ελεύθερη παραλλαγή των δυνατοτήτων [freie Variation der Möglichkeiten]. Έτσι, για παράδειγμα, η φαινομενολογική ανάλυση της αντίληψης πραγμάτων εν χώρω δεν ισοδυναμεί κατά κανένα τρόπο με μια λεπτομερή αναφορά περί αντιλήψεων που συμβαίνουν γεγονικά ή περί αυτών που αναμένονται εμπειρικά, αλλά με την έκθεση του αναγκαίου συστήματος δομών χωρίς το

οποίο θα ήταν αδιανόητη μια σύνθεση της πολλαπλότητας των αντιλήψεων, ως αντιλήψεων ενός και του αυτού πράγματος. Η φανέρωση του ψυχικού που συμβαίνει μέσα στην αναγωγική στάση αποσκοπεί, άρα, στο *αμετάβλητο* που αναδύεται μέσα από τις παραλλαγές, στον αναγκαίο μορφικό χαρακτήρα (είδος) του βιώματος. Συνεπώς, η στάση της αναγωγής στο ψυχικό λειτουργεί με τον τρόπο μιας ειδητικής ανάλυσης των φαινομένων. Η επιστημονική έρευνα του καθαρά ψυχικού, δηλαδή η καθαρή Ψυχολογία, μπορεί να πραγματωθεί μόνον ως *αναγωγικο-ειδητική*, δηλαδή ως φαινομενολογική Ψυχολογία. Η φαινομενολογική Ψυχολογία είναι *περιγραφική*. Αυτό σημαίνει ότι, με τη μέθοδο της παραλλαγής, οι ουσιακές δομές του ψυχικού αποκομίζονται από αυτό άμεσα και εποπτικά.[53*] Όλες οι φαινομενολογικές έννοιες και προτάσεις απαιτούν την άμεση νομιμοποίησή [Ausweisung] τους στη βάση αυτών τούτων των φαινομένων. Εφόσον αυτή η αναγωγή, με το νόημα που προσδιορίστηκε προηγουμένως, εξασφαλίζει την πρόσβαση απλώς στον εκάστοτε ίδιο ψυχικό βίο, ονομάζεται *εγωλογική*. Εντούτοις, επειδή κάθε εαυτός βρίσκεται σε μια εναισθητική συνάφεια [Einfühlungszusammenhang] με τους άλλους και επειδή αυτή συγκροτείται μέσα στα διυποκειμενικά βιώματα, η εγωλογική αναγωγή απαιτεί μια αναγκαία διεύρυνση μέσω της *διυποκειμενικής* αναγωγής. Η φαινομενολογία της εναίσθησης, η οποία θα αναλυθεί στο πλαίσιο της διυποκειμενικής αναγωγής, μέσω της αποσαφήνισης του τρόπου με τον οποίο μπορούν να εξελίσσονται με σύμφωνη επαλήθευση τα φαινόμενα της εναίσθησης της δικής μου καθαρά ψυχικής συνάφειας, δεν οδηγεί μόνο στην περιγραφή αυτού του τύπου των συνθέσεων ως συνθέσεων της δικής μου ψυχικότητας. Αυτό που αληθεύει εδώ σε μια ιδιάζουσα μορφή ενάργειας είναι η *συνύπαρξη* [Mitdasein] ενός άλλου συγκεκριμένου εαυτού[54*] που ενδεικνύεται [indizierten] με

53* Το «...και εποπτικά» είναι προσθήκη του Χούσερλ στο *B*1.

54* Αρχικά, ο Χάιντεγκερ έγραφε «...συγκεκριμένης υποκειμενικότητας...», αλλά το άλλαξε στο *B*1.

συνέπεια και με διαρκώς ανανεούμενο περιεχόμενο προσδιορισμών· ενός εαυτού που είναι εκεί με μια σωματικότητα [Körperlichkeit] που δίνεται στην εμπειρία μου πρωταρχικά και σύμφωνα στη δική μου ιδιωτική σφαίρα τού συνειδέναι. Από την άλλη όμως, αυτός ο ξένος εαυτός δεν είναι εκεί με πρωταρχικότητα [**263**] όπως είναι ο εκάστοτε ιδιωτικός εαυτός στη δική του[55*] πρωταρχική σχέση με τη *δική* του σωματικότητα. Η διενέργεια της φαινομενολογικής αναγωγής στο δικό μου πραγματικό και δυνατό θέτειν-σε-ισχύ τον «ξένο» ψυχικό βίο[56*] στη μορφή ενάργειας «σύμφωνη εναίσθηση» συνιστά τη διυποκειμενική αναγωγή. Στη βάση της εγωλογικής αναγωγής[57*] η διυποκειμενική αναγωγή καθιστά προσβάσιμους τους ξένους ψυχικούς βίους[58*] οι οποίοι αληθεύουν σε αυτήν πρωταρχικά κατά τις καθαρά ψυχικές συνάφειές τους.

3. Η θεμελιωτική λειτουργία της καθαρής Ψυχολογίας

Η αναγωγή εγκαινιάζει την οδό προς το καθαρά ψυχικό ως τέτοιο. Η ειδητική ανάλυση αποκαλύπτει αυτό που έχει καταστεί αναγωγικά προσβάσιμο ως προς τις ουσιακές συνάφειές του. Η πρώτη είναι το *αναγκαίο* συστατικό, ενώ η δεύτερη, μαζί με την πρώτη, είναι το *ικανό* συστατικό της φαινομενολογικής μεθόδου της καθαρής Ψυχολογίας.[59*] Στην αναγωγική ειδητική έρευνα του καθαρά ψυχικού αναπτύσσονται, άρα, όλοι εκείνοι οι προσδιορισμοί που ανήκουν στο καθαρά ψυχικό ως τέτοιο, δηλαδή, οι *θεμελιακές έννοιες* της Ψυχολογίας, καθόσον αυτή, ως εμπειρική επι-

55* Αρχικά, ο Χάιντεγκερ έγραφε «...όπως η δική μου ιδιωτική υποκειμενικότητα...», αλλά το άλλαξε στο *B*1.

56* Αρχικά, ο Χάιντεγκερ έγραφε «...ξένη υποκειμενικότητα...», αλλά το άλλαξε στο *B*1.

57* Αρχικά, ο Χάιντεγκερ έγραφε «...αναγωγή στη δική μου καθαρή και συγκεκριμένη υποκειμενικότητα...», αλλά το άλλαξε στο *B*1.

58* Αρχικά, ο Χάιντεγκερ έγραφε «...ξένες υποκειμενικότητες...», αλλά το άλλαξε στο *B*1.

59* Αυτή η πρόταση ήταν προσθήκη του ίδιου του Χάιντεγκερ στο *B*1.

στήμη της ψυχοφυσικής ολότητας των συγκεκριμένων ανθρώπων, έχει ως κεντρική περιοχή της τον καθαρό ψυχικό βίο ως τέτοιο. Η καθαρή Ψυχολογία παρέχει στην εμπειρική Ψυχολογία το αναγκαίο απριορικό θεμέλιο σε ό,τι αφορά το καθαρά ψυχικό. Η θεμελίωση μιας «ακριβολογικής» εμπειρικής φυσικής επιστήμης απαιτεί μια συστηματική αποκάλυψη των ουσιωδών μορφών μιας φύσεως εν γένει, χωρίς την οποία η φύση, και ειδικότερα οι μορφές του χώρου και του χρόνου, η κίνηση, η μεταβολή, η φυσική υποστασιακότητα και η αιτιότητα θα ήταν αδιανόητες. Έτσι και για μια επιστημονικά «ακριβολογική» Ψυχολογία απαιτείται μια αποκάλυψη της απριορικής τυπολογίας, χωρίς την οποία το εγώ (ή το εμείς), η συνείδηση, μια αντικειμενικότητα του συνειδέναι και επομένως ένας ψυχικός βίος εν γένει θα ήταν αδιανόητα, μαζί με όλες τις διαφορετικές και ουσιωδώς δυνατές μορφές συνθέσεων που είναι αδύνατο να διαχωριστούν από την ιδέα μιας ατομικής ή κοινοτικής ψυχικής ολότητας. Αν και η ψυχοφυσική συνάφεια ως τέτοια διαθέτει το δικό της προσίδιο απριόρι, το οποίο δεν έχει ακόμα προσδιοριστεί μέσω των καθαρών ψυχολογικών θεμελιωδών εννοιών, εντούτοις το ψυχοφυσικό απριόρι απαιτεί έναν θεμελιακό προσανατολισμό προς το απριόρι του καθαρά ψυχικού.[60*]

60* Σε αυτό το σημείο υπάρχει η εξής προσθήκη του Χούσερλ στο *B*1: «θεμελιακά βεβαίως στηριγμένο σε αυτό που είναι λοιπόν καθαυτό πρότερο [an sich früheren]».

Σ. Ο Χάιντεγκερ εξακολουθεί να θεωρεί, μέσα σε μια σχετική αμηχανία –αν λάβει κανείς υπόψιν του όσα έχουν ειπωθεί και από αυτόν σχετικά με τη φυσιογνωμία της καθαρής Ψυχολογίας και τη σύσταση της καθαρής ψυχικότητας– ότι το πρόβλημα της υπέρβασης (ψυχοφυσική σύνδεση) εξακολουθεί να τίθεται με τους παραδοσιακούς όρους. Πιστεύει έτσι ότι ο Χούσερλ, στην υπερβατολογική φαινομενολογία του και στο συνεπαγόμενο ιδεαλισμό του, επιχειρεί με κάποιο τρόπο να κάνει τον κόσμο να συγκροτείται κατά το Είναι του μέσα σε μια (ενδόκοσμη) υπο-περιοχή του: την καθαρή ψυχικότητα (ή *res cogitans*). Γι' αυτό γράφει εδώ ότι το ψυχοφυσικό απριόρι οφείλει τάχα να τεθεί με βάση το

απριόρι του καθαρά ψυχικού, ότι δηλαδή ο Χούσερλ επιχειρεί να λύσει το πρόβλημα της υπέρβασης ανατρέχοντας στην ενδόκοσμη σφαίρα της καθαρής ψυχικότητας που διανοίχθηκε με την ψυχολογική-φαινομενολογική αναγωγή. Κι όμως, μεταξύ άλλων σημείων, βρίσκει κανείς και στον πρώτο τόμο της *Πρώτης Φιλοσοφίας* (1923-1924) μια ρητή δήλωση του Χούσερλ ότι μόνο το καρτεσιανό «καθαρό *ego* [το οποίο] δεν είναι τίποτε άλλο από την καθαρή ψυχικότητα... [αποτελεί] ένα κομματάκι του αντικειμενικού κόσμου» (*Hua* VII 73.34-37· επίσης *FTL* 235.16-22). Ο Χούσερλ γνώριζε ότι το υπερβατολογικά καθαρό εγώ δεν θα μπορούσε να είναι, όπως το ψυχολογικά καθαρό εγώ, η καθαρή ψυχικότητα, ένα τμήμα, μια υπο-περιοχή του αντικειμενικά ερμηνευμένου κόσμου της φυσικής στάσης, ή μια επικράτεια παράλληλη στη *res extensa*. Για να είναι ό,τι είναι αυτό το *ego*, αυτή η συνείδηση, δηλαδή για να είναι είτε απλώς γιγνώσκουσα είτε (όπως θέλει ο ιδεαλισμός – και εδώ προκύπτει σοβαρότερο πρόβλημα) συγκροτούσα τον κόσμο κατά το είναι του, προϋποθέτει έναν ρεαλιστικό κόσμο που επιδρά πάνω της (αλλιώς αυτή μένει αφανής, διαλύεται.) Το πρόβλημα αυτό το αντιμετωπίζει και πάλι στην *Κρίση* (§§52-54). Το αίτημα να συγκροτείται ο κόσμος από το εγώ το ονομάζει «παραδοξότητα» και το αντιμετωπίζει διακρίνοντας μεταξύ ανθρώπινου ενδόκοσμου εγώ και υπερβατολογικού εγώ. Ένα από τα σημεία στα οποία φαίνεται η εναντίωση του Χούσερλ στην παραδοσιακή σύλληψη του προβλήματος της υπέρβασης βρίσκεται λίγο πιο κάτω, όταν αναλαμβάνει σχεδόν να απαντήσει σε αυτό το πρόβλημα που θίγει εδώ ο Χάιντεγκερ. Εκεί λέει: «το αυθεντικό νόημα του είναι ενός όντος ως αντικειμενικής ρεαλιστικότητας, που όμως νοείται ως υπάρχον και αυτο-φανερώνεται ως υπάρχον μόνον μέσα στα υποκειμενικά βιώματα, γίνεται ακατάληπτο» (264.20-22). Σε αυτό το θέμα της «ακαταληψίας» (*unverständlichkeit*) ο Χούσερλ θα επανέλθει πιο κάτω, και τελικά ο Χάιντεγκερ θα ρωτήσει ειδικά γι' αυτό στην επιστολή του που μεταφράζουμε στα Παραρτήματα (βλέπε ειδικά Παράρτημα 1.β). Έτσι, με την προσθήκη του, ο Χούσερλ σπεύδει να προλάβει παρεξηγήσεις διευκρινίζοντας ότι το ψυχοφυσικό απριόρι οφείλει να θεμελιώνεται σε κάτι ριζικά διαφορετικό από την ψυχολογικά καθαρή ψυχικότητα, η οποία είναι μία ενδόκοσμη οντολογική περιοχή μεταξύ άλλων, και ως τέτοια εννοείται ότι είναι και αυτή η ίδια συγκροτημένη. Έτσι γράφει αμέσως: «θεμε-

[264]

II. Φαινομενολογική Ψυχολογία και υπερβατολογική φαινομενολογία[61*]

Η ιδέα περί μιας καθαρής Ψυχολογίας δεν προέκυψε μέσα από τις εσωτερικές αναγκαιότητες της ίδιας της Ψυχολογίας, ώστε να πληρωθούν οι αναγκαίες συνθήκες για τη συστηματική συγκρότησή της. Η ιστορία της μας οδηγεί πίσω μέχρι το αξιομνημόνευτο θεμελιώδες έργο του Τζ. Λοκ και μέχρι τη σημαντική επεξεργασία των τάσεων που εκπορεύονται από αυτό στον Ντ. Χιούμ.

λιακά βεβαίως στηριγμένο [τόσο το ψυχικό όσο και το ψυχοφυσικό] σε αυτό που είναι λοιπόν καθαυτό [οντολογικά] πρότερο». Και αυτό το «καθαυτό οντολογικά πρότερο» μας έχει πει ήδη από τις *Ιδέες* I (§50) ότι είναι η φαινομενολογική-υπερβατολογική συνείδηση. Να σημειωθεί ότι όσα μόλις είπαμε δεν αλλάζουν κάτι στο ότι η εμπειρική Ψυχολογία, ως επιστήμη των ψυχο-φυσικών συναφειών, ως επιστήμη που θέλει να αναζητά τα φυσικά *αίτια* των γνωσιακών φαινομένων, πρέπει να λαμβάνει υπόψιν της τα (περιγραφικά) ευρήματα της φαινομενολογικής Ψυχολογίας που αφορούν τη γενική μορφολογία της εμφάνισης των αποβλεπτικών αντικειμενικοτήτων σε κάθε τύπο γνωσιακών συμπεριφορών. Αφού η εμπειρική Ψυχολογία πρέπει να εξηγεί τα φαινόμενά της, θα πρέπει με κάποιο τρόπο να τα έχει ήδη θέσει (ανακαλύψει). Αλλά για να είναι αυτή η Ψυχολογία αυθεντικά επιστημονική θα πρέπει να τα έχει θέσει έτσι όπως η ουσία αυτών των ίδιων των φαινομένων επιτρέπει να τίθενται αυτά – και όχι προσφεύγοντας δογματικά στην οντολογία άλλων κλάδων του επιστητού, π.χ., στην επιστήμη της Φυσικής, και στα δικά τους αντικείμενα, π.χ., στα φυσικο-επιστημονικά θεματοποιημένα φυσικά αντικείμενα και στις δικές τους δυνατές σχέσεις. Διαφορετικά ανακύπτει μόνο σύγχυση και κίνδυνος *μετάβασης εις άλλον γένος*. Αυτή η λειτουργία, η οριοθέτηση του πεδίου των αντικειμένων έρευνας της εμπειρικής Ψυχολογίας οφείλει, κατά τον Χούσερλ, να είναι η καθαρή ή φαινομενολογική Ψυχολογία. Βλέπε και 285.21-35.

61* Αυτό το δεύτερο μέρος της δεύτερης εκδοχής είναι γραμμένο από τον Χούσερλ.